

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Moriska gården och Lustgården på Grand Hotell

I samband med en större omdaning inreddes på 1930-talet en restaurang och en festsal på Grand Hotell i Falun. Rummen utsmyckades av konstnären Jerk Werkmäster och utgör idag hans största bevarade dekorationsarbete. Moriska gården och Lustgården förklarades som byggnadsminne 1980.

Beskrivning

Historik

Grand Hotell i Falun öppnade 1878 under namnet ”Nya Hotellet,” och drevs då av källarmästare C.E Hellberg. Ambitionen var att erbjuda ett ståndsmässigt hotell för de långväga turister som passerade Falun på genomresa till turistorterna runt om i Dalarna. Falun utgjorde då en viktig knutpunkt för tågtrafiken i länet.

1894 såldes hotellet vidare till Emelie Hoflund. Hon kom att driva verksamheten i 34 år, innan Axel F Lindmarker 1928 köper hotellet. Det var under denna ägare som hotellet kom att genomgå en stor omdaning vilken resulterade i en för tiden toppmodern anläggning. Lindmarker renoverade byggnaden för att kunna erbjuda ett exklusivt boende för genomresande. 1930 slog hotellet upp portarna under det nya namnet ”Grand Hotell,” och erbjöd då 70 enkelrum.

I samband med Lindmarkers renovering av hotellet fick arkitekt Peder Classon (1894-1956) och konstnären Jerk Werkmäster (1896-1978) i uppdrag att rita och dekorera ett antal rum: trapphus, festsal, klubbрум, matsal och café. Av dessa har den så kallade Moriska gården, Lustgården och även Silverrummet och Blå salongen bevarats relativt orörda till våra dagar, och ingår i nuvarande Grand Hotell. Moriska gården utgör ett av de största bevarade dekorationsarbetena av konstnären Jerk Werkmäster i landet.

Grand hotell byggdes om och ut 1973 inför skid-VM i Falun. I slutet av 1970-talet revs längan mot Åsagatan. Detta resulterade i att de nu byggnadsminnesförklarade rummen är inbyggda i den nya hotellbyggnaden. 1980 byggnadsminnesförklarades Moriska gården, Lustgården, Silverrummet och Blå salongen.

Miljö

Byggnadsminnet är en del av dagens Grand Hotell i centrala Falun, placerad mellan Åsgatan och Trotskatan. Idag nås de byggnadsminnesförklarade rummen genom hotellets tillbyggnad från 1970-talet. Hotellets exteriör är så pass ombyggd att det är svårt att utläsa att det invändigt finns delar av hotellet från 1930-talet kvar.

Figur 1. Grand Hotell innan den omfattande ombyggnationen på 1970-talet. Lustgården är belägen på andra våningen i byggnaden, och blickar ut över en park.

Figur 2. Moriska gården kort efter öppningen av Grand Hotel, ursprungligen med en centralt placerad fontän.

Byggnad

Rummen som ingår i byggnadsminnet är Moriska gården och Lustgården. I anslutning till dessa finns Silverrummet och Blå salongen, som även dessa ingår i skyddet.

Moriska gården

Moriska gården är den äldre delen av Grand Hotells stora matsal och ritades av arkitekten Peder Clason 1930. Matsalen är byggd som en vinterträdgård i två våningar med glastak. Genomgående präglas rummet av gedigna material och en karaktäristisk detaljrikedom. Golvet är belagt med vit marmor och grön Kolmårdsmarmor. Rummet är dekorerat med målningar och träreliefer av Jerk Werkmäster. Motiven utgörs bland annat av bilder ur arbetslivet med ett sammanhållande tema, ”vårt dagliga bröd.” Även arbetet med hotellets renovering och dagliga drift finns dokumenterat i väggmålningarna.

Figur 3. Jerk Werkmästers målningar präglar Moriska gården. Foto: Ulrika Lundholm Ericsson.

Figur 4. Moriska gården tillsammans med Lustgården utgör Verkmästers största bevarade måleriarbeten. Foto: Ulrika Lundholm Ericsson.

Figur 5. De ursprungliga dörrar och fönster som är bevarade är formvina med samma diagonala spröjs. Kring dörren ses Werkmästers dekorationsmåleri. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Balkongen ovan Moriska gården knyter samman Blå Salongen med Silverrummet (rakt fram). I taket ursprungliga armaturer. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Lustgården

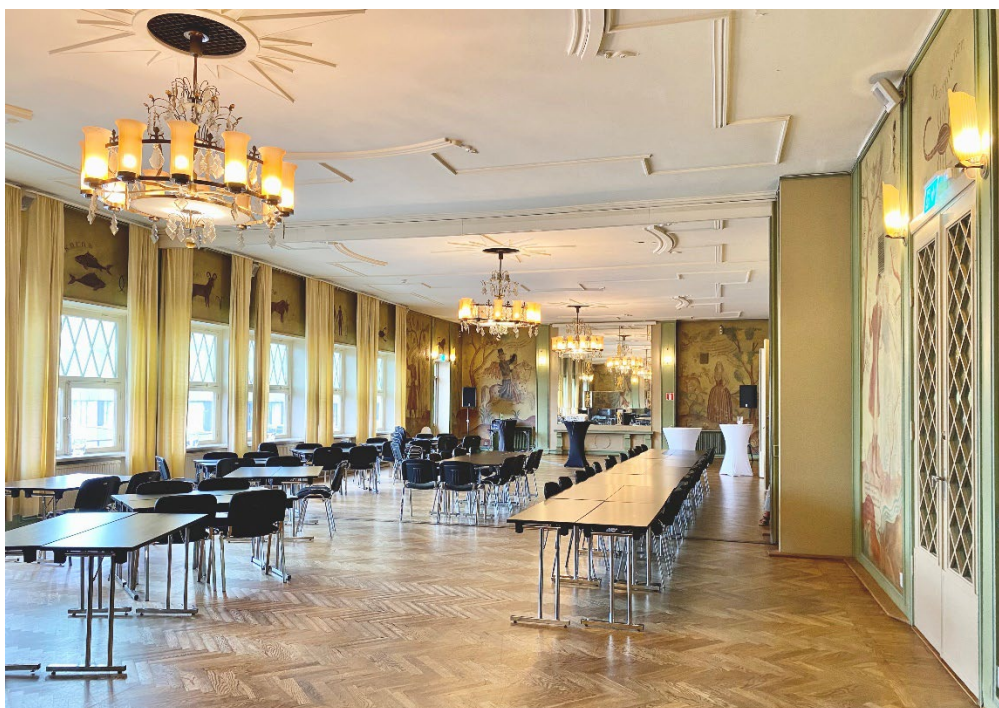
Den så kallade Lustgården är hotellets festvåning. Salen är dekorerad med motiv hämtade ur Erik Axel Karlfeldts Fridolins visor och Fridolins lustgård. Skisserna till Lustgårdens fresker granskades och godkändes av Karlfeldt själv och utfördes av Jerk Werkmäster. Takets stuckatur och takrosetter har återskapats från gamla fotografier. Armaturerna i rummet är ursprungliga och är troligtvis ritade av glaskonstnären Simon Gate (1896-1983). De stora speglarna i salen är tillverkade av Orrefors till Stockholmsutställningen 1930, och köptes av Lindmarker till hotellet. Spegeln på den södra väggen är även den ritad av Gate och den norra spegeln av glaskonstnären Edward Hald.

Silverrummet

Silverrummet är ett mindre rum i anslutning till Lustgården på andra våningen. Det öppnar sig med fönster ut över Moriska gården och en dörr ut på balkongen. Rummet har bröstpanel utfört i gult och grönt och är till hälften utsmyckat med väggmålningar av Jerk Werkmäster. Den andra halvan är målad i silver, en kulör som upptäcktes i samband med en renovering av rummet, vilket också gett upphov till namnet.

Blå Salongen

Blå salongen återfinns på andra våningen. Likt Silverrummet blickar fönster ner över Moriska gården och en dörr förbinder Blå salongen med Silverrummet via balkongen. Besökaren når Lustgården via Blå Salongen. Rummet har bröstpanel med speglar i vitt och höga rundbågiga fönster och dörröppningar. Väggarna är målade i en djupt blå kulör och golvet är belagt med fiksbensparkett. Takets stuckatur har återskapats från gamla fotografier.

Figur 7. Lustgården. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 8. En av de stora speglarna i salen, formgiven av Simon Gate. I bakgrunden syns illustrationer av Fridolins lustgård. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 9. Silverrummet. Jerk Werkmästers målerier möter de unika silverpatinerade väggpartierna. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Moriska gården och Lustgården, ingående i 1930 års hotellbyggnad bevarar egenarten av gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse som synnerligen märklig.

Skyddsbestämmelser

1. Den - på planritning I tillhörande dessa föreskrifter - med röd streckad linje markerade byggnaden får inte rivas eller invändigt byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I de - på planritning II-III tillhörande dessa föreskrifter - med röd heldragen linje inramade rummen, den så kallade Moriska gården och den så kallade Lustgården, får åtgärder inte vidtagas som medför ingrepp i befintlig rumsindelning eller fast inredning.
3. De i nämnda rum befintliga dekorationerna såsom väggmålningar och reliefer får ej utan länsstyrelsens tillstånd konserveras, förbättras eller på annat sätt förändras.

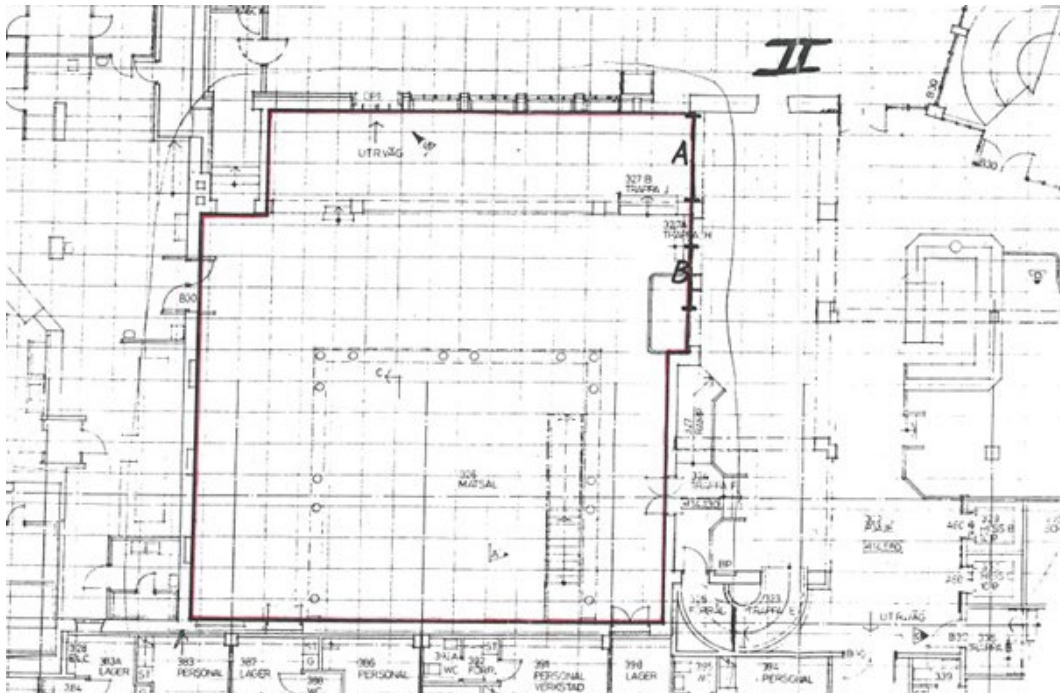
Undantaget från dessa skyddsbestämmelser är den på planritning II med bokstav A markerade väggen samt det med B markerade väggpartiet mellan två befintliga dörrar, upp till den västra dörrens överkant. Villkoret för undantaget är att de dekorationer som finns på nämnda väggpartier omsorgsfullt dokumenteras i samråd med Dalarnas museum före rivning.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll och vård av byggnaden.

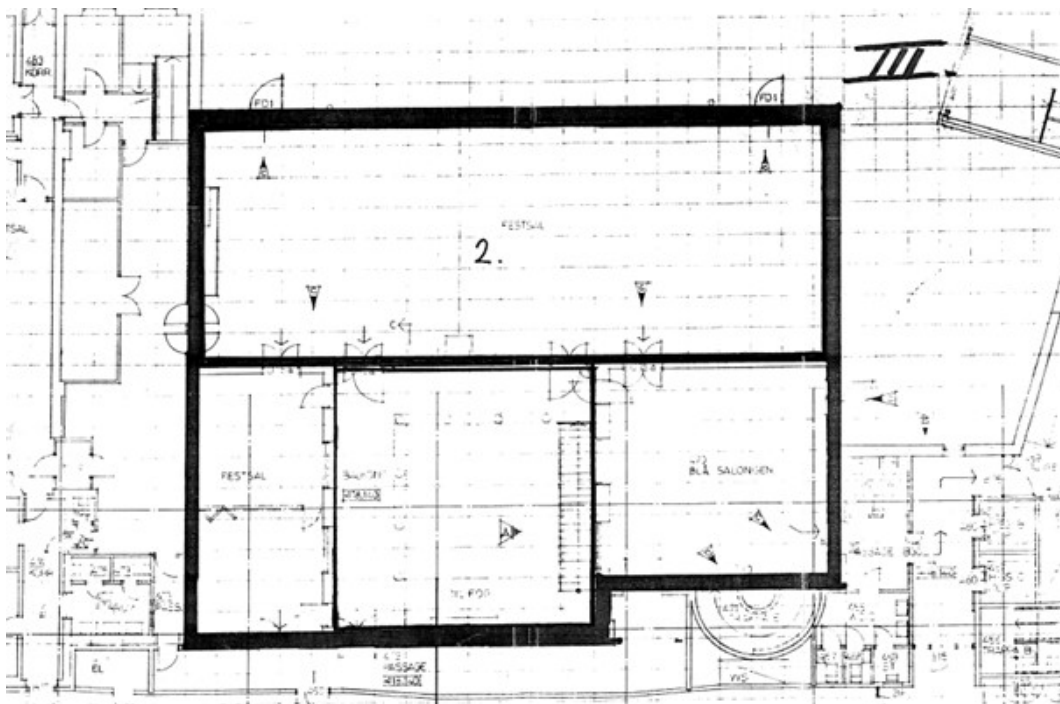
Om ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter finnes nödvändig för att byggnaden skall vara till nytta eller om sådan ändring eljest kan anses påkallad av särskilda skäl, får länsstyrelsen enligt 3 § lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd därtill.

Figur 10. Planritning I över Grand Hotell med Moriska gården och Lustgården, ur beslut 1980.09.22.

Figur 11. Planritning II över Moriska gården på Grand Hotell, ur beslut 1980.09.22.

Figur 12. Planritning III över silverrummet, lustgården och blå salongen på Grand Hotell, ur beslut 1980.09.22.

Administrativa fakta

Kommun: Falun

Fastighetsbeteckning: Cuprum 1

Byggnadsminnesförklaring: 1980.09.22

Tillgänglighet: Öppet för allmänheten via hotellet som bedriver verksamhet i lokalerna.

[Byggnadsminnesförklaring Moriska gården beslut 1980.09.29](#)
[Moriska gården i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)